

~~14524~~
178454
17311

GAP T

2

3

9

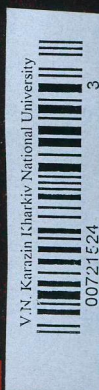
1

A

I

M

HART

ЦІН
75 коп.

ГАРТ

А Р Т

ВСІМ, ХТО ХОЧЕ ПРОТЯГОМ 1932 РОКУ БУТИ В КУРСІ
СПРАВ ПРОЛЕТАРСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ Й ЗНАЙОМИТИСЯ
СВОЄЧАСНО З НОВИМИ ТВОРАМИ ПРОЛЕТАРСЬКИХ
ПИСЬМЕННИКІВ ТАК УКРАЇНСЬКИХ, ЯК І ЗАКОРДОН-
х х х х х х х х х х НИХ, НАГАДУЄМО: х х х х х х х х х х

ЧИТАЙТЕ ≡ ПОШИРЮЙТЕ ≡ ЖУРНАЛ „ГАРТ“

ОРГАН ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СПІЛКИ ПРОЛЕТАРСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ,
ШОСТІЙ РІК ВИДАННЯ • ЗА РЕДАКЦІЄЮ: І. КИРИЛЕНКА (відповід. редак.),
Б. КОВАЛЕНКА, В. КОРЯКА, І. КУЛИКА, І. МИКИТЕНКА, Г. ОВЧАРОВА,
х х х х х х х х х х х х С. ЩУПАКА х х х х х х х х х х х х

В „ГАРТІ“ 1932 РОКУ ЧИТАЙТЕ:

Романи, повісті, оповідання, новелі, поеми, вірші, подорожі, літе-
ратурно-критичні статті, нариси, репортаж, нотатки, огляди, рецен-
зії, літературні пародії, українську й закордонну хроніку і т. інш.
Крім творів українських пролетарських письменників, журнал мі-
ститиме твори західноукраїнських письменників, а також переклади
::: з видатніших чужоземних революційних письменників :::

НАШІ СПІВРОБІТНИКИ:

Л. Авербах (Москва), М. Альбертон (Дніпропетровське), Г. Баглюк (Ар-
темівське), Б. Бездомний (Харків), Й. Бехер (Берлін), Д. Бобриньк, В. Бо-
бинський (Харків), Владислав Броневський (Варшава), Б. Буачідзе (Тифліс),
М. Булатович, М. Бірюков (Харків), Ф. Вайскоф, Е. Вайнерт (Берлін),
Д. Вишневський (Харків), Р. Вульф (Нью-Йорк), А. Габор (Берлін), В. Гай-
воронський (Артемівське), В. Грюнберг, А. Готопль, (Берлін), Майкл Голд
(Нью-Йорк), Є. Гірчак, Д. Гордієнко, К. Гордієнко, Я. Городської, М. Гас-
ко, Г. Гельфандбейн, С. Голованівський, Я. Гримайло (Харків), А. Гілаш
(Москва), О. Гурейа (Кривий Ріг), М. Долєнго, І. Дубинський, А. Дикий
(Харків), Н. Забіла, Л. Зимний В. Зорін, (Харків), М. Залка (Москва),
Ю. Зоря, М. Зісман (Київ) Б. Ілеш, (Москва), М. Ірчан (Харків), Г. Каган
(Москва), І. Кириленко, В. Кузьміч, І. Кулик, А. Клочка, В. Коряк, Р. Ку-
шарьов-Пример, А. Каган, І. Калянник, З. Кац (Харків), Б. Коваленко (Мос-
ква), П. Кононенко (Охтирка), К. Клебер (Берлін), В. Кліментіс (Браті-
слава), О. Кундзіч, Іван Ле (Київ), М. Лебянко І. Микитенко, М. Майс-
кий, Т. Масенко, В. Мисик, С. Мандрівний, Ан. Михайлюк, І. Муратов
(Харків), В. Миколок (Одеса), Я. Мацієвич (Зінов'ївське), Д. Надїн (Ми-
колаїв), М. Нагнибіда, Дм. Ніценко, М. Новицький (Харків), М. Олійник
(Кр. Ріг), Г. Овчаров (Харків), Л. Підгайний (Київ), П. Педа (Одеса), Л.
Первомайський, Л. Піонтек (Харків), Ів. Пустинський (Дніпропетровське),
А. Сінклер (Нью-Йорк), В. Сухино-Хоменко, М. О. Скрипник, В. Собко, Л.
Скрипник, В. Сосора (Харків), Я. Савченко, Л. Смілянський (Київ), А. Се-
лівановський, В. Сутирін (Москва), М. Тарновський (Нью-Йорк), М. Те-
рещенко (Київ), Ів. Толчій, І. Ткачук, І. Ткаченко (Харків), С. Тудор
(Львів), П. Усенко, С. Федчишин, Л. Чернець, Г. Шишов, А. Шмигельс-
кий, М. Шеремет, Н. Шербина, С. Щупак (Харків), Д. Чепурний (Київ),
В. Чигирин (Дніпропетровське), І. Юрченко (Харків), Б. Ясенський
х х х х х х х х х х х х (Москва) та інш. х х х х х х х х х х х х

П Е Р Е Д П Л А Т А :

на 1 рік — 6 крб., на 6 міс. — 3 крб., на 3 міс. — 1 крб. 50 коп.

Окреме число — 75 коп.

П Е Р Е Д П Л А Т У П Р И Й М А Є:
Союздрук, його філії та пошт. підприємства по всьому Союзу
А Д Р Е С А Р Е Д А К Ц І І
Харків, вул. Карла Лібкнехта, 11, кім. 3, тел. 51-93

ГАРТ

Остаточна ліквідація капіталістичних елементів можлива лише на основі доведення до кінця політики більшовицького розгортаного наступу, що перемагає всі і всілякі труднощі, об'єднує навколо робітничої класи найширші маси трудящих села проти куркуля, проти всіх буржуазно-капіталістичних елементів.

З доповіді тов. В. Молотова
на XVII Всесоюзній партконференції.

Зліт партійно-комсомольського активу членів ВУСПП Дніпрельстану шле палке більшовицьке вітання Секретаріату ВУСПП. Закінчуємо велетенське спорудження іреблі на Дніпрі, вкладаємо 27 березня останню бадью бетону. Певні, що задачі перебудови роботи ВУСПП під керівництвом партії буде виконано. Президія зльоту.

84541

H

A

R

T

LITERARISCHE UND KRITISCHE MONATS
SCHRIFT DES ALLUKRAINISCHEN VERBANDES
PROLETARISCHER SCHRIFTSTELLER «WUSPP»

REDAKTIERT VON: I. KYRYLENKO, B. KOWALENKO, W. FORJAK,
I. KULYK, I. MYKYTENKO, H. OWTSCHAROW, S. TSCHUPAK, DWOU
LIM (STAATSVERLAG „LITERATUR und KUNST“) APRIL 1932

Г А Р Т

ЛІТЕРАТУРНО
ХУДОЖНІЙ ТА
КРИТИЧНИЙ
ЖУРНАЛ ВСЕ
УКРАЇНСЬКОЇ
СПІЛКИ ПРОЛЕ
ТАРСЬКИХ ПИ
СЬМЕННИКІВ

VI-ТИЙ РІК ВИДАННЯ
РЕДАГУЮТЬ: І. КИ
РИЛЕНКО, Б. КОВА
ЛЕНКО, В. КОРЯК
І. КУЛИК, І. МИКИ
ТЕНКО, Г. ОВЧАРОВ
С. Щ У П А К

Д В О У
ЛІТЕРАТУРА
І МИСТЕЦТВО

1 9 3 2
К В І Т Е Н Ь

№ 4

68

Бібліографічний опис цього видання
вміщено в „Літописі Українського Дру-
ку“ „Картковому репертуарі“ та інших
показниках Української Книжкової Па-
лати.

З М І С Т

	Стор.
Павло Конonenко — Три втікачі армії Чан-Кай-Ші (поезія)	5
М. Ледянко — Перше... (оповідання)	6
Ілля Стебун — Право героя (поезія)	21
Дм. Гордієнко — Сутичка (уринок з роману)	22
С. Роговик — Увечорі (поезія)	58
П. Лихолай — Робітничка делегація на ХТЗ (поезія)	59
Т. Масенко — Цвіт бавовни (нарис)	61
І. Микитенко — Невідкладні завдання перебудови ВУСПП (доповідь на 2 поширеному пленумі Ради ВУСПП)	91
О. Жданович — Перші книжки ударників Одеси (стаття)	114
Бібліографія	120
Хроніка	129

Обкладинка художника
А. Страхова
Укрголовліт 1531.
Зам. 452. Прим. 6.299.
ДВОУ УПП. 7 Друк.
ім. Фрунзе, Харків.
Донець - Захаржевська, 6.

ПАВЛО КОНОНЕНКО

ТРИ ВТІКАЧІ АРМІЇ ЧАН-КАЙ-ШІ

I
ЛІСОМ і полем
удень і вночі —
Йдуть три салдати,
три втікачі.

Перший втікач —
міський робітник —
До злиднів і голоду
змалечку звик,
Він бо зазнав
і знущання
і кар,
Змалку у нього в мозолях рука.

II
Другий втікач —
селянин з Сюч-Жоу, —
Звідти,
де злидні
селянські живуть.

Де піт і неволя,
Де пан і батіг...
І смуток, мов камінь,
на серце ліг.

Йдуть і плазують,
не чують колін,
Так б'ються трудящі
за рис і за хліб.
Йдуть вони полем
ніде ні душі —
Тікають із армії
Чан-Кай-Ші.

Усіх їх одурено,
продано всіх,
Голод-тягар
їм на плечі сів.
Мусили працю
продати своєю —
Там же крім праці
й життя продають.

III
Третій втікач —
злидений сліпець, —
Випалив очі
гарячий свинець...
Бачте, — це ж сором, —
жебрачить салдат,
Пан офіцер
йому звільнення дав:
„Йди куди хочеш —
тільки не тут“
І слёзи сліпцеві
на щоки, як ртуть...
Вигнали з війська
сліпого раба,
З ним лиш розпука
чорна журба.

IV
Йдуть вони полем,
нікого ніде,
Пада за гори
зморений день.
Небо червоне
у смугах заграє —
Ніч насувається,

темінь збира.
Ноги порепані...
В темінь,
вночі
Йдуть три салдати,
три втікачі...

V
Раптом почули
військовий сигнал —
Десь проспівали
Інтернаціонал.
В першого радість

і сміх на вустах —
Це ж бо райони
червоних повстань.
Хай гомінданівці
гади сичать —
В наступ
китайська
Р. С. Ч. А!
Хай перемоги
гімн луна,
Девіз пролетарський
Інтернаціонал!
Січень 1932 р.

М. Л. Е. Д. Я. Н. К. О. П. Е. Р. Ш. Е... I

ХОДИЛИ чутки про щось
надзвичайне. Що всі пар-
тії виступлять із своїми
театрами... Всі партії будуть
битись-хто дужчий — навкулачки вийдуть дружинники...
Піймали німецьких шпигунів і водитимуть вулицями, як
ведмедів...

Обиратимуть найкращу жінку. Вона поїде до Петрограду...
А що там робитиме вона, не знали.
Одні гадали, що вийде заміж за найголовнішого міністра,
інші це заперечували — ця жінка буде тільки за кандидатку,
бо не тільки із Носівки поїде найкраща жінка чи дівчина, але
і з інших міст і районів.
Обмірковуючи можливі кандидатури, деякі обивателі встигли
посваритися, бо це серед обивателів ходили такі чутки-різні,
неймовірні.

А шахтарям, як і колись, погано спалося проти першого
травня. Так уже повелося — не спить тої ночі робітник гаразд...
Завтра — перше травня... Вийти на вулицю ще вдосвіта і че-
кати, чи не виникне масовка, чи не висунуть хтось, не скаже
бадьорого слова... Уся рудня збереться, бачиш, не одному тобі
болить кривда. А як усі проти неї, то...

Так повелося — не спить робітник проти першого травня — дня
огляду бойових пролетарських сил.

Не спали й тепер, хоч не кричатиме вже пристав Виницький —
— Р-р-разойдись!

Не працюватимуть нагаї, не буде арештів... Не буде роз-
стрілу, як торік...

Навпаки — всі закликають на демонстрацію — вперше вільно святкувати день пролетарської єдності у вільній країні...

Воля, рівність і братерство...

Проте, дещо було по-старому — більшовицькі метелики вийшли на шапірографі. Друкарня відмовилася друкувати їх за готівку. У той час, як меншовицькі й есерівські під ширмою Виконкому, де мали більшість ці угодовські партії, видрукували в кредит.

Власник друкарні не хоче друкувати „зрадницькі“ більшовицькі слова, тому ночами сиділи товариші за шапірографом.

Як колись...

Прокидаються шахтарі від сторожкого сну й дивляться крізь побиті й заліплені віконця... Ще рано...

Хто визирав крізь фіранки — чи не почалося видовище...

А одна мати всю ніч переконувала дочку —

— Та засни ж... Колір обличчя зіпсується... Засни...

Як дочка задрімала, мати із задоволенням подумала, —

„Тепер усі її побачать... Швидко зам'їж вийде...“

У дрімоті посміхнулася дочка — чи не з тих же міркувань, що й мати? Чи просто тому, що з меншовицької ініціативи випала їй найпочесніша роль?

Тинялися купками серед кают... Нічого не видно...

Згадували минуле, згадували торішній страйк, розстріл...

Раділи, що цього вже не буде... Але —

— Що поки дала революція?

Це на шахтах...

А в містечку вулиці були порожні. Обиватель чепурився. Перше травня — великдень робітникам, а обиватель теж за революцію...

Порожньо на вулицях, тільки ходять міліцейські патрулі...

Обиватель чепурився...

Над більшовицьким комітетом тільки червоний прапор і —

— Хай живе перше травня — день міжнародної солідарності трудящих!

Двері зачинені, висить велика колодка...

„Набігалися, то й сплять... А то за розум узялися... Як сидітимуть нишком, їм же краще...“

Зелій — голова Виконкому й меншовицький лідер — оглядає Носівку. Вулиці підметені, скрізь чисто, коло багатих будинків навіть піском посипано і зелом оздоблені будинки.

„Яке революційне піднесення!“

Послав до „Революції“...

Уже встала й убирається. Трохи погано спала — хвилювалася...

Колісницю закінчують оздоблювати... Ось ведуть директорових коней... Прекрасні коні!

Усе йде гаразд, Зелій пішов поспідати...

Самотньо майорив червоний прапор над більшовицьким комітетом... Двері зачинені...

На шахтах:

— Товариші, зусиллями революційних робітників і селян сьогодні перше вільне святкування дня пролетарської єдності... Пролетарської єдності, а війна, коли робітник і селянин одної країни убиває робітника й селянина іншої в інтересах капіталу, триває

Висновок — геть війну!

— Це трудящим байдуже, чи царські міністри в уряді, чи капіталісти, що тепер. На їхньому налігачі ідуть люди, що називають себе соціялістами. Вони за війну, за роботу на оборону, за хазяйські старі права. Що ми бачимо від революції?

Висновок — геть міністрів-капіталістів і їхніх поприхачів!

— Товариші, нам обіцяють, що все буде розв'язане на нашу користь після Установчих зборів. Але чи не будуть ці збори, як французький парламент? Нам усе товчуть про демократію. Але в таких званих „демократичних“ країнах має хіба право робітник, хіба не керує там буржуазія? І хіба не французький — „демократичний“, „республіканський“ капітал порядкує у нас, на Донбасі? Хіба французька „демократія“ не кинула своїх трудящих у кривавий вир війни за інтереси капіталістів? Капіталісти не полегшають нашого життя. Нам потрібна наша влада, що була б організацією пролетаріату.

Висновок — хай живуть Ради!

А хто мовчав і думав... Припинити війну... А як німці не припинять і підуть... Але...

— Товариші, рік тому наших товаришів убили за вимоги поліпшити робітничє життя. Наш обов'язок ушанувати пам'ять загинулих борців, наш обов'язок — продовжити їхню справу. Вони боролися за робочу владу, за наші права й краще життя... Носівський районний більшовицький комітет ухвалив поставити на місці їхнього розстрілу — на „Святому місці“ — пам'ятника. Де пролилася шахтарська кров, ми заприсягнемося довести до кінця боротьбу проти капіталістів....

— На „Святе місце“! На „Святе місце“!

Хтось хоче промовляти... Коли те саме говоритиме, то навіщо гаяти час? А як проти, то геть!

— На „Святе місце“!

— Не гаяти часу, бо без нас поставлять пам'ятника!

— Нам же йти скільки!

Обличчя цих людей блідіші й чорніші разом із тим од інших. Бліді обличчя, бо майже ніколи не бачать ці люди сонця — як не працюють, то сплять...

А вугільний порошок так уїдається в тіло, що не відмити... Та й води мало на рудні. Іноді після роботи й помитися нічим, жінці на юшку не вистачить...

— „Геть війну! Пролетарі всіх країн, єднайтеся на боротьбу з капіталом!“

— „Хай живуть Ради робітничих депутатів!“
— „Хай живе перше травня, день пролетарської єдності Геть війну!“

— „Війна — війні!“

— „Робітник оддавав життя за революцію, влада повинна бути в його руках!“

Ось із чим ішли чорніші, а разом і блідіші від інших люди. Із своїми бойовими словами, із словами Вождя, що оце повернувся з еміграції вести на бій мільйони...

Йшли шахти... На „Святе місце“, де торік розстріляли величезний мітинг страйкарів.

Як торік, ішли... Але тепер ніхто не спинить, як отут-о стражники... А там салдати стояли...

Ніхто не зв'яже триста чоловіка й не пожене до в'язниці... Хто падав, того волочили...

Але в міністрах сидять капіталісти...

— Зберемося на „Святому місці“ й поговоримо гуртом, чому революція без користі...

Іноді шахтарів перепиняли різні люди й намовляли нікуди не йти — у себе святкувати...

— Шану товаришам дати!

— Гуртом поговорити, чому...

— Коли ще така нагода, щоб усім разом зібратися...

Зазубрене — в сенсі політичних настроїв — найвідсталіша рудня в районі. Великий серед шахтарів відсоток селян забезпечив есерам переважні впливи на політичне життя і для члена більшовицького Райкому зазубренського Трохима — нікудишнього на вигляд шахтаря, що не міг без якоїсь примовки сказати й двох слів — для більшовика Трохима це було за причину не одної неприємності — кілька разів його стягали з трибуни на мітингах і безперечно били б, якби він і за таких обставин не ухитрився жартувати, що опуєкало загрозливо підняті руки — Трохим не більшовик, німецький агент, а просто дурень — ось не розуміє, що його зараз битимуть за зрадницькі слова...

Есери й меншовики проводили свої резолюції на мітингах, але Трохим не підупадав духом —

— І наші селяки зрозуміють правильний пролетарський шлях...

Війна тривала, і селяків не пускали додому на жнива, як це було раніш — робота на оборону, шахтарі мобілізовані. Удома реквізували останню корівчину, сіяти нема кому — руйнується господарство...

А на шахтах усе по-старому — той самий робітний день, нікчемна плата, сваволя адміністрації, що, як і при цареві, лякає фронтом за неслух'яність...

Думали зазубренські шахтарі...

На Трохимову пропозицію охоче пристали — побачити товаришів із інших рудень, неже і в них революція без наслідків,

послухати, що скажуть розумніші... Порадитися гуртом, як же воно має бути...

Підганяє Трохим —

— Та швидше ж, людоньки, товаришочки, швидше! Найдали ж нам. Без Гриця, правда, вода освятиться, але нащо нам приходити на шапкобрання? Хіба наша душа з лопуцька, не хоче того, що й людська-шахтарська всього району, Донбасу, пролетарська всіх країн?

Приєдналися фролівці. Ці йдуть із гаслами...

Геть війну... Кажуть... Оце казали... Але хто казав? Шахтар? За що люди мордуються, смертей стільки? За що?

Селяни йшли, що їх додому не пускають, а там господарство зовсім занепало...

— Геть війну!

— Геть капіталістів із уряду. То там капіталісти? Під три чорти?

— Ось люди йдуть, свої думки несуть, а ми, як отара...

— Ге? Отара? А це що?

З-під пахви дістає Трохим червоне полотно... Закріпив із товаришами на палицях...

— „Геть війну! Руку німецькому братові!“

— „Геть капіталістів та їхніх підбрехачів! Владу мозолястим рукам!“

— Не проти цього, людоньки, товаришочки?

— Правильно! Правильно!

— То понесемо?

— Давай! Давай!

— Голубе мій сизокрилий, голубчику, хіба я цього не казав? А стягнули ж мене...

— Не ми тягнули!

— Що ми — не шахтарі, як фролівці? Не тим самим думаємо?

— Кому війна потрібна? А власть...

— Не дражнися, давай! Толком би говорив! А то моргає, приказує.

— Значить, не буде мене більше стягати, есере недороблений? — присікувався Трохим до одного шахтаря. — Есери ж за війну...

— Та йди ти...

— Ну, то неси! — Трохим передав шахтареві палицю від гасла — „Геть війну“.

Шахтар зосереджено ніс і щось важко думав...

— А що я моргаю, то не винний — у мене фізіогномія така, — з'ясував Трохим і несолідним своїм тенорком почав —

„Смело, товарищи, в ногу...“

Йшли шахти...

Інженер Млинарув — сажень зросту, але худорлявий — веде Кленівку. Освічений марксист, він кілька років виконував партійну організацію, і кленівці були найпідкованіші агітатори. Тож і не диво, рудня була репрезентована якнайповніше.

Ішли, як регулярні салдати-шерегами по чотири...
Інженер-більшовик, як біла ворона серед інженерів...

— Хлопці, ось як струнко йдуть! Як салдати, гвардійці!
Кленівка, видно...

— Шикуйся по чотири! Ладу давай хто!

— Кого з унтерів чи ефрейторів хоч би нема?

Найуродливіша дівчина в Носівці вже вдягалася і запрягали до колісниць директорів коні...

Над районним більшовицьким комітетом самотньо майорив червоний прапор... Двері зачинені...

„Поховалися...“

Зелій оглядає вулиці, не вартує телефона... А він несе нервові звістки, що шахти йдуть за більшовицьким проводом...

У Носівці були військовополонені—німці й галичани. Їх примушували працювати в шахті без плати, годували абияк... Мешкали в жахливих бараках, годували їх, аби не вмерли... На роботу й до бараку, на роботу й до бараку. За статеві зносини рік в'язниці, а жінці півроку або триста карбованців штрафу...

Меншовицький Виконком під натиском більшовиків, що вимагали повного порівняння в правах полонених із шахтарями, спромігся скасувати тільки останнє положення і касарняний режим.

Перше травня—день солідарности трудящих усього світу, отже, й полонені демонструватимуть нарівні з шахтарями.

Перед початком виступив галичанин Панецький.

— Товариші жовніри! Революція тут, у Росії, дала право всім націям. Сьогодні працюючі люди мають своє свято. Але ми до того ж українці...

Січ... Гетьмани... У своїй хаті...

Про це все говорили люди, що проповідували, як основне—

— Раніш національне визволення, а тоді соціальне...

Щоб одволікти увагу українських трудящих від класової боротьби, ці люди робили наголос на національних утисках царату. Коли його знесено, треба будувати свою самостійну державу, а вже тоді самостійно розв'язати „сімейні“ питання про війну, землю, капіталістичну експлуатацію тощо. Проголошувалося—

— Україна для українців!

Тих, що розшифровували це гасло, як—

— Українські землі й фабрики поміщикам і буржуям на Україні по-старому,—жорстоко цькували, як німецьких агентів-більшовиків, що водночас є „кацапи“...

Їх садовили до в'язниць—людей, що говорили про класову боротьбу і спільні інтереси трудящих усіх націй та радили селянам негайно ділити панську землю, не чекаючи на жадні ні російські, ні українські Установчі збори—і Винниченко гадав, що він має цілковиту рацію, коли запевняв у Центральній Раді, що на Україні нема більшовиків—розуміється, нема на волі. Як

же йому довелося згодом дивуватися, тікаючи з Києва під наступом більшовицьких багнетів з-за Дніпра і в вибухах повстання Арсеналу...

Орган буржуазно-націоналістичної пропаганди на місцях — „Просвіта“ в Носівці намагалася залучити до себе галичан-полонених, і Панецький був їй за вірного агента, мріючи не менше, як за полковництво в українському самостійному війську...

Уквітчана дівчина розгорнула жовтоблакитного прапора...

Галичани підуть за „Просвітою“ на демонстрацію, а німці із своїми гаслами — окремо...

Колись доктор права, а тепер полонений рядовий Міцкер виніс гасло німецькою й російською мовами —

— Хай живе перше травня, день міжнародньої солідарности трудящих! Хай живе рівність і братерство всіх людей і народів! Гет братовбивчу війну!

Хоч і не чітке клясове гасло, але все таки запитали Міцкера:

— У більшовики записалися, пане докторе?

— Я за мир, за повернення додому... І за загальнолюдські ідеали. Додому!

— Додому! А там...

Там кожен знайде своє місце в класових загонах. Тут разом у касарні, а там розійдуться і, як доведеться зустрітися, то не для дружньої розмови...

Різні люди серед полонених. Поки, тут, вони всі за більшовиків...

Дехто з галичан спинився почитати гасло... Німці... Як вони їх ненавидять! Але хіба всі німці однакові? Ось і з росіян одні за революцію, інші-проти... Одні за мир... Так і німці...

Геть братовбивчу війну!

Частина галичан піде за цим гаслом. Що там із тої України буде, невідомо, а миру треба негайного!

Нервується Зелій—довго збирається найуродливіша дівчина в Носівці, все готове, а вона заявила, що треба переробити децю з убрання. У таких зморшках вона його не вдягне...

Куди вчора дивилася! Нервується Зелій...

Ось і пам'ятника вже кладуть на катафалка... Усе готово, а вона із своїми зморшками!

Посміхається Зелій, дивлячись на пам'ятника — здорово вони підкували більшовиків.

Це в них виникла думка поставити пам'ятника на місці торішнього розстрілу страйкарів. Але майстер надгробків і домовин Ривштейн відмовився зробити їм пам'ятника, бо відразу зрозумів, що шахтар, який замовляв пам'ятника,—більшовик, бо хоч пам'ятник і для православних, але мав бути без хреста...

Майстер Ривштейн відмовився робити щось цим невірам-більшовикам. Єгова чи Аллах, Ісус чи Будда, але якийсь бог повинен бути в серці кожної людини. Людина без бога в серці не визнає жадних справедливих заповідів, вона може красти,

грабувати, вбивати! Хіба більшовики не кажуть грабувати капіталістів? А хто такі капіталісти, як не люди, що впертою працею чогось досягли?

Ні, майстер Ривштейн нічого не буде робити більшовикам...

Смикаються нервово губи в Ониська, що недавно повернувся із в'язниці, де сидів за торішній страйк. Не раз сидів по в'язницях Онисько-більшовик.

Нервово смикаються губи — хочеться вдарити цього хазяйчика, що безсоромно експлуатує своїх челядників і якого не можна примусити зробити пам'ятника, як не можна було примусити хазяїна друкарні видрукувати метелики...

Не буде пам'ятника... І нічого не вдіяти...

Пішов, ледь стримуючись...

Рувим був на війні і повернувся без ока та отруєний газами. У Рувима ще брат в окопах... Рувим проти війни, а тому...

Майстер Ривштейн попередив, що як ходитиме Рувим на більшовицькі збори, то вижене його з роботи... А в Рувима сім'я як житиме?

Дігнав Рувим Ониська...

— Товаришу, я вам зроблю пам'ятника... Уночі робитиму... Тільки дайте мені місце в якійсь каюті... І камінь купіть... Хай хтось інший прийде, не ви, і купить той, що я покажу... Тільки щоб ніхто не знав, бо хазяїн мене вижене... Він каже, що всіх більшовиків треба вившати... Вони за правду, нащо їх вшати? Але це не Ривштейнова правда... Я зроблю... На постаменті напис... Без хреста... А що замість нього? Я прапора зроблю... А на ньому...

— Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

— Так, так... Коли б часу більше, я б такого пам'ятника... Але кращого можна буде після поставити... То для прапора треба червоного каменя... отакого-о... — Рувим пока ав руками.

— Так сьогодні ж... Щоб уночі вже робити... Часу ж дуже мало. А пам'ятник... Пам'ятник не повинен бути поганий... Це ж забитим товаришам...

— Так, товаришу... А чого ви так важко дихаєте!

— На війні був, гази... Будь вона проклята і всі, що за неї!

Ривштейн розповів про випадок із пам'ятником приятелеві провізорові, той — своїм поміщикам... Один із них уже п'ять років у меншовицькій організації... Побіг до Зелія...

— Для закріплення нашого авторитету пам'ятника поставимо ми, — відразу зміркував той.

— Ай, товаришу, товаришу, майстер робить пам'ятника. Виконком замовив... То як же буде — два? Чи нашого не пустять?

Шкода Рувимові трьох безсонних ночей. І лякає те, що можуть не дозволити більшовикам поставити їхнього пам'ятника...

— Роби, товаришу, своє, там видно буде...

Усі тепло дивляться на несміливого Рувима, особливо Воркотин. Пригадує, як він проти першого травня кілька ночей, як

оце Рувим, потай працював. Треба було випустити проклямацію, „техніка“ була в меншовицьких руках, і Зелій не погодився на зміст більшовицького метелика, пропонував викреслити всі бойові місця. То й вирізував Воркотин літери навпаки на гумовому пасі. Дрібні літери, а який із Воркотина грамотій...

Кілька днів не міг дивитися на сонце—зіпсував очі. Але метелик вийшов—мастили того паса й тиснули до паперу...

Тепло дивиться Воркотин на Рувима... А решта дивляться на його тепло просто тому, що він—

— Товариш...

Усе тепер ясно Рувимові...

— Так діти мої не боятимуться хазяїна...

— Діти? Ого! А ми...

Рувим безнадійно махнув рукою—недовго йому жити... Але поки живе, треба робити щось таке, щоб діти не боялися хазяїв...

А покищо найголовніше—зробити кам'яного прапора так, щоб він майорив...

Передати каменеві рух прапора під бадьорим вітром...

Революції...

Посміхається Зелій, дивлячись, як оздобляють на катафалкові пам'ятника. Спасибі більшовикам за ідею!

Ну, все готово. Можна починати...

Заграла музика, щоб зібрати населення до Виконкому...

То підліток захеканий прибіжить, то шахтар квапиться...

(А в балці шахтар кончку залишив...)

Товариш Сергій п'є чай і жартує з Мариною.

— От і мені вийшов одпочинок, дайте ще скляночку... Як би не жінка не нагнівалася, що ми ото з вами чаюємо... Удвох... Правда, посланці... Ось іще один біжить...

Вбігають захекані підлітки, квапляться шахтарі (Дехто у балці стриножив коняку...).

Зиркає Сергій на годинника — встигнуть шахти...

Прибіг син...

— Музика грає, збирається вже до Виконкому...

З любов'ю дивиться Сергій на сина — більшовик буде.

— Дайте, Мариночко, ще того зілля... Цілу ж ніч не спав...

Повз каютку бігли жінки й діти до Виконкому...

— Біжи, сину на „Надію“ і скажи, хай вирушають за півгодини. Марино, коли хто прийде до мене, то хай іде до Виконкому. На руці в мене червоне, а голова біла — хто не знає... Ну й скажете—миршавенький такий чоловічишко...

Марина прихилилася до одвірки й думала. Ось робоче свято, неначе великдень... Тільки в нас вільно можна... Це більшовики виборили — Сергій, Гнат... Де Гнат? Нема чоловіка... Усіх пустили з каторги, а його й досі нема... Чи не вмер? Але нікого нема з їхньої партії, що за п'ятий на каторгу пішли, крім Сергія, що втік... Він каже, що далеко їхати...

Ось робоче свято, а чомусь одні проти одних... Всі їхні якось окремо, ворогують із меншовиками... Як так, що меншовики верховодять! Вони ж, падлюки, страйк програли, у підпіллі нічого не робили. Тому їх і не чіпав пристав Виницький. Після революції Виконком свій висунули, а робітники не знали, що за люди, і руки підіймали... А тепер меншовики за війну... За це їх треба рогаками порозганяти... Петрик—єдиний синок—на фронт поїхав...

„Ось піду зараз усіх бабів до наших позганяю. На музику біжать... Музиканти на війну грають. А що з війни смерть і злидні, того не думають своїми дурними головами. До меншовиків біжать... Шахтарські жінки, а...“

— Кумо! Кумо! Куди це ви?

— Та на музику.

— Шахтарі з шахти „Надія“ йдуть окремо, без музики... А ви так дуже за меншовиків, що до них біжите?

Кума здивовано виричала очі—що це з Мариною таке? Якись такі слова...

Надійшли ще жінки...

Марина—мати салдата і вона господиня. [Вона варить обідати, на її голові діставати харчі й вона знає, як це важко...

Салдатська мати, хатня господиня, мати Уляни, більшовички і теща Ониська, більшовика,—проти війни.

— Не бачите, як усе гірше та гірше... Через війну...

Сумно хитали головами жінки—суправід розмові про важке—поки не показалася шахтарська демонстрація...

Товариш Сергій—голова більшовицького Райкому—зиркне на годинника й вираховує... Кілька рудень повинні вже бути на місці, фролівцям ще верстви чотири... І „Байрак“ не раніш, як за годину буде...

— „Цікаво, чи приведе Трахим Зазубрене...“

Поглядає на годинника Сергій... Зараз закінчить промови й рушить туди... А шахти ще не всі там... І дивно Сергієві, чому так квапиться Зелій... Чому сам так мало говорив? І чому попередив, що основні промови будуть на „Святому місці“? Довідався, значить, уже Зелій... ну й що ж. Це вже не секрет. Рішуче попрямував Сергій до трибуни...

Не дати йому слова Зелій не може—авторитетна людина. Шахти... Ах, ті шахти!

Сергій почав іздалека... З історії першого травня...

Дивуються меншовики—ніколи ці люди не любили „розвозити“—не те, що меншовики...

Про Паризьку Комуну згадав Сергій...

— Упала під ударами Паризька Комуна—перша робітнича влада. Кров'ю залляла контрреволюція Париж... Хто сказав, що буржуазія патріотична, коли їй це не вигідно? Хіба французька буржуазія не воліла віддати німцям Париж, аніж терпіти робітничий уряд, йому керитися?

Зелій моргнув своїм... Коли Руденко зараз перейде до Тимчасового уряду, то...

Сергій посміхнувся...

— Пролетаріят убити не можна... І буржуазія сама породжує його, сама родить собі могильника...

Взагалі говорить товариш Сергій... Про умови робітничого життя за царату...

Пора б і кінчати... Але перебити не можна — порушувати волю слова... І як слухають його! А говорить він нешкідливе...

Найуродливіша дівчина в Носівці нервується. Пора б уже їхати. Скільки доведеться проїздити, вона не знає, а нічого не їла — хвилювалася... Їсти хочеться... Послала додому принести чогось.

Сергій зиркнув на годинника... Вже, мабуть... З посмішкою подивився на всіх... Ось чиясь довжелезна постать лишає за собою з кожним кроком півтора аршини... А то й більше... Так ходити може тільки Дмитро Піддубний... Значить, усе готове...

Коли більшовик крився із своїми думками перед масою? Не боялися кидати обвинувачення в обличчя царським міністрам... То як може боятися Сергій!

— Але тепер не часи Паризької Комуні. коли мало було пролетаріату, коли не мав він своєї загартованої у боях партії. І тепер салдати не підуть на робітників...

Тов. Сергій сказав, чому... Почалися вигуки незадоволення... Вже пугали в натовпі слова — зрада, німецькі агенти, гроші...

Але як так — Сергій Руденко, каторжанин, повстанець, і гроші? Хотів би був грошей, то продав би організацію і не пішов би на каторгу, не втікав би звідти, ризикуючи смертю.

Тягнути Сергія з трибуни незручно — буде ображена вся шахтарська демократія... Але не можна дозволити таке говорити...

Певний сигнал... Знявся галас, не чути промови... Посміхався Сергій...

На трибуну скочив Зелій і владно простягнув руку...

— Ми не можемо затягати мітингу, бо треба йти на „Святе місце“ поставити пам'ятника жертвам революції... Я хотів сказати самодержавства... Хай товариш Руденко не ображається, але революційна маса прагне швидше віддати шану борцям революції... Хай товариш Руденко не гадає, що ми позбавляємо його слова, тепер воля його... Він кінчить свою промову на „Святому місці“...

Оплески... Зелій махнув рукою... Вдарила оркестра...

Сергій посміхався... Як може посміхатися промовець, якому не дали кінчити?

Близько години промовляв... Усі підійшли, можна приймати бій.

Щоб не було ні в кого сумнівів, кого має символізувати ця дівчина — найуродливіша в Носівці, обрання якої забрало багато часу в меншовиків і спричинилося до палких суперечок! бо

кожному хотілося провести свою знайому, — щоб не було ні в кого сумнівів, кого вона символізує, на діядемі в дівчини написано —

— Революція.

У руках червоний прапор... Без напису, бо проти —

— Пролетарі всіх країн... —

Заперечували есери, а на — Земля та воля — не могли пристати меншовики...

Навколо уквітчаної колісниці шахтарі й металісти. Власне, люди, підмальовані й перевдягнені під шахтарів і металістів.

Металіст і шахтар ведуть коней... Попереду йде Паладський — артист, якого прийняли на завод, щоб урятувати від мобілізації, бо хто б тоді керував драмгуртком, де розважалися жінки адміністрації.

За провал страйку — Паладський був у страйковому комітеті і розкладав його та масу — поставили Паладського з чорноробів на контрольну дошку...

Іде Паладський і мімічно показує на труднощі шляху. Решта ескорту „Револуції“ мавпує... А дівчора — собі...

Колісниця на кшталт бойової грецької — у Паладського псевдонім клясичний і взагалі він за клясику...

У другій руці „Револуції“ смолоскип... Щоб ізнову було зрозуміло, в чому справа, на ньому напис —

— Воля...

Хто дивився з цікавістю, а хто казав —

— Дурне!

Тут свято таке, а вони якісь фіґлі...

Найбільше радості дітлахам...

А дехто дивувався, як раніш не примітив такої чудової дівчини...

Попершу оркестра, а ззаду ескорту Виконком у повному складі, за винятком більшовицької групи...

Зелій чемно запросив Сергія, але той одповів —

— Мені не до маскарадів!

Зелій і зрозумів, що Сергій незадоволений з провалу промови й успіху демонстрації...

Посередині катафалк із пам'ятником. Якось не додивилися „революціонери“, а майстер Ривштейн не робить православним пам'ятників без хрестів... Забиті ж шахтарі були православні...

Напис на пам'ятникові теж характерний —

— Борцям, що впали за найкращі ідеали людства.

Це було найсимволічніше — попереду „Револуція“, а за нею катафалк... І хрест...

Так, ця революція обіцяла чимало хрестів — серед демонстративів гасла за війну, як оборону революції...

За уряд гасла — за демократичний...

За творчу роботу народу — всього...

За братерство всіх і вся...

За катафалком козаки, що стояли на рудні з давніх-давен „для порядку“. Зелій був переконаний, що вони зразу перетворилися на революційних і оборонятимуть „революційну демократію“. В останньому Зелій не помилявся, бо коли в органі цієї „демократії“ Виконкомі поруч із Зелієм сидів Гільцов — козацький осавул, монархіст, то козаки ці твердо стоятимуть за таку „демократію“.

За козаками йшли різномасні носівські громадяни, серед яких не було жадного шахтаря...

А день чудовий був, радісний, весняний... Прихильне, здавалося, сонце сипле безліч проміння, йому радіють пташки в чагарах і радісно щебечуть... У підхмар'ї дзвонить піснею жайворонок...

— Це товариш Зелій?! Це товариш Зелій?!

Міліціонер, що пригнався, щось дуже стурбовано доповідає... На Зелієвому обличчі роздратовання, недовір'я до звістки і не-навість...

— Перевірити!

Цей міліціонер скидається на недотепу... Переплутав щось... Узяти машини Опаренка, шахтовласника, Зелієві не диво — у щільному контакті меншовик із капіталістом — обидва за демократію, за війну до перемоги...

Спів, зручний для військової ходи... Сірий одяг полонених галичан... За ними вишивані сорочки „просвітян“, різнобарвне дівоче вбрання. Ще якась колона із табору полонених... Регулярні військові шерехи... Як полковий прапор, гасло...

Меншовицька демонстрація спускалася до ставка в долині... Туди ж йшли „просвітяни“ й полонені...

А з другого боку туди ж прямував чорний натовп... Чималий чотирикутник. Рясніє прапорами й плякатами...

Ось поминуть місток... Хто це порушує лад демонстрації, перетинає їй шлях?!

Далі почалося те, на що всі сподівалися... Без ексцесів не обійдеться — це знали всі...

— Кленівські більшовики на чолі з інженером Млинарьовим вели всю шахту на „Святе місце“. Запізнилися трохи, мітингуючи на селянських шахтах у Південній балці... Запізнилися... Річка, ставок і місток... Зійшлося три демонстрації до нього — меншовицька, що з лялькою, кленівці, з одного боку, і полонені, з другого... Наші підійшли раніш, так міліція не пускає — хай пройде основна демонстрація, кленівцям іти в хвості. Сперечаються... А тут на Опаренковій машині женеться із „Святого місця“ Зелій... Там уже шахтарі давно мітингують, за нас усі, пам'ятник стоїть, уквітчують його дівчата... Розсердився Зелій — зірвалася йому вся парада і політично наша вага безперечна... Покривилися виконкомівські обличчя... А тут полонені йдуть із гаслом проти війни... Хтось із меншовиків і каже: „Ось полонені вероги

проти війни і наші зрадники"... І показує на кленівські більшовицькі гасла... Метнулася група „патріотів“ до полонених. Лави зім'яли, вихопили гасло... Німці презирнулися й не давати... „Пролетаріят, пролетаріят..." — шварґочуть і не дають гасла... Галас... Хтось когось ударив... Кленівці на допомогу... Бо хто має право заборонити людям думати по-пролетарському! А тут банда громил самосуд мало над полоненими не робить... — „А, ви за них?!" І пішло — шпигуни, німецькі агенти, запроданці... Що було! Похапали плякати, деруть, топчуть, держалнами бійка, одні одних штовхають у ставок... Публіка з чистіших утікати, „Революція“ скочила з возика... І тут... Гнате... Тут кинулися козаки, що були в демонстрації...

— Козаки! Тут є козаки?

— Зелій каже „революційні козаки"... ті самі, що нас при цараті шмагали нагаями... Вони йшли за меншовицьким пам'ятником тим, кого торік розстріляли... Осавул Більцов кричить: „Іменем Виконавчого комітету"... Монархічна сволоч має право таке кричати, бо він навіть у президії... Козаки відокремили головну масу від тих, хто на березі... Загнали в ставок...

Марина хлипнула. Що це таке — людей у ставок... Знову ще Гната на каторгу пошлють? Ось він блідий-блідий сидить... Обличчя біле, як чуприна...

Кузьмі гарячі голки в ослоні... Не може сидіти, ходить по хаті, волочить скалічеву в шахті давно ногу, за неї йому визначили пенсію в дев'ятнадцять карбованців і двадцять вісім копійок річно. Не гнеться нога, але це не перешкодило Кузьмі піти на повстання в п'ятому. Послали на каторгу, і зекономило „Товариство гірнспромисловців півдня Росії“ пенсію за ногу...

Плаче Марина... Оце коли б Гнат не повернувся ввечері, а вчора, то і його загнали б у ставок...

— Я вагався... Оце два випадки в житті не знав, що робити. Коли в п'ятому за переговорщика пішов і не знав, що робити, не знав, чи набита гвинтівка, чи стрелити в капітана Бенгера, чи не піддалися б тоді салдати, з якими ми билися... Чи марно загину, коли гвинтівка не набита... І тепер... Можна було зрушити всіх шахтарів на козаків... Не всі знають наші принципи розходження з меншовиками, але всі знають козаків і бачили, що вони поводитися по-старому за вказівками меншовицького Виконкому... Вагався я... Зрушити шахтарів можна... Вагався я... А далі... В Ониська нагана відібрав...

Онисько гупнув кулаком і промовчав. У нього й досі не було слів виявити обурення, весь тремтів од люті Онисько...

— Зрушити шахтарів можна... У козаків зброя... Бій починати? Замокк Сергій і замислився. Що йому треба було робити?

— Зважив — стихійний виступ... Загнали в ставок, а демонстрацію завернули назад — нема чого їй іти на „Святе місце“. Там шахтарі наші... То свого пам'ятника поставили меншовики на місці розстрілу у п'ятому... Говорили на нас, що хотіли... По-

громади зірвали прапора з нашого комітету, потропили столи... Зелій послав міліцію... Вона, звичайно, запізнилася... А тих, що загнали в ставок, арештували...

— Арештували!

— Маніфестація розійшлася, розійшлися і наші із „Святого місця“. Увесь район прийняв наші резолюції... Коли мали розходитися, я обережно повідомив про інцидент... Обережно, щоб не сердилися... Ну, заспокоїли, розійшлися... А ми до Зелія... „Арештували, щоб урятувати від народньої розправи“, — каже. І що комітет не дозволить антидержавної агітації... — І буде дозволити нас „демократично“ бити? — питаю. Сперечатися з ним не хотіли... Випускай наших! Не хоче. Ніби в їхніх інтересах. Довелося нагадати про шахти, про обушки... Випустили... Ось у який ви день повернулися, товариші...

— Так хотілося, так хотілося бути з своїми на свято! Сіли не на той поїзд...

— Прийшов би раніш, то й тебе у ставок, — хлипнула Марина.

Усі мовчали. Було важко. За що лляли кров, за що мордувалися на каторзі? За революцію... Вона відбулася... Царя нема, проти якого збройно йшли... А тепер ті самі козаки...

— Виходить, у підпілля нам...

— Ані одного й на насіння не залишу!

— Ониську...

— А! Негайно озброюватися!

— Почекай, Ониську, вказівок партійного комітету, бо ти єсть партієць... Буде директива... А озброюватися треба... Ясно, що буде друга революція... Але не в одній Носівці...

Онисько знесилено схилився. Решта мовчали також, бо всім було важко...

Перше травня, перше вільне... І козаки! І арешти!

„Жінка повинна бути розумна серцем“. Це влучні слова. І коли не допоможуть слова, переконування, логіка — щирий ласкавий рух жінки, що розуміє тебе, важить багато... Співчутливий жіночий дотик тоді — цілющі ліки наболілій душі.

Уляна підійшла до Ониська, м'яко обняла його...

Онисько вийшов, бо він може розплакатися. Від розуміння сьогодення сесилля...

Кашлянув Кузьма, ще хлипнула Марина...

— Так ось, товариші, ми майже в підпіллі. Я пропоную послати когось до Губкому, повідомити про події, довідатися про ширшу ситуацію й вимагати зброї...

Стоїть скромний пам'ятник на місці розстрілу шахтарів. І здається, що кам'яний прапор майорить. Передати цей рух було найважче Рувимові. Але любов до загинулих, відданість їхній справі скеровувала інструмент у його руках...

— Майорить прапор...

Вигнав Рувима майстер Ривштейн. Це ж ясно — ніхто, крім нього, не міг зробити пам'ятника... Рувим і не крився...

— Пане майстер Ривштейн! Я незабаром помру, але моїм дітям ви нічого не зробите. Подякують вони вам і таким, як ви, пане майстре... І вони — мої діти — не будуть знати хазяїна... Прошу вас, пане майстре, не вмирайте, поки вам не заплатять за мене мої товариші або мої діти за всі кривди.

Оце сказав Рувим на прощання...

Що таке поробилося з людьми! Цей каштан помре, а діти його вигризають із голоду... Що таке робиться?! Єврей проти єврея йде із гоїми!

Так міркував майстер Ривштейн і сердився... Замислився... Що таке робиться?!

Пранор із каменя, але здається, що весело майорить він під свіжим вітром...

Свіжим, бадьорим вітром революції...

І Л Л Я С Т Е Б У Н

ПРАВО ГЕРОЯ

ФРАГМЕНТИ З ПОЕМИ
ІЗ КНИГИ „ГЕРОІКА“

I

СТАВШИ за варстат, ти кинь
Холодний дріб тривоги.

Нам відома тактика
Щоденних перемог,
І коли в цеху в вас ставсь
На 50 прорив —
Ще не досить натиску,
Друзі слюсарі!

II

Кліпали віями слюсарі прорив
— А вишити кого нам?
У комсомольців, у токарів
На 30 перевиконання...
— І чому їм
Данина така от, —
Потай заздріли і питали
Й чорніли баянсом за перший
квартал
Соцугод підсумовані пакти:
„Механічний;

прогулів трудоднів 2000
браку за 40 —

і зірвано плян.

Токарський, — продукційність
праці підвищивши,
Брак і прогули довів до нуля“.

III

Сталеві вали переблискують
веснами,
Рухом тремтячим хапаючи
сонце.
Трощать безупину проміння
у безліч
Й кидають в засмаглі обличчя
комсомольців,
Випромінюють очі гарячий
блиск:
— Ей, братва, ми готові до
бою —

Всім ударних годин роботи —
Всім кроків в соціалізм!
— Киньте, шановний, до чорта
іронію,

Наше слово — не слово — труд
Більшовицька свідомість плюс
динаміка рук —

Ось бойова комсомольська
героїка.
— Ні, ви, шановний, не клі-
пайте очима,
Не випучуйте баньки, а краще
погляньте —
Комсомольська бригада вису-
вав зустрічний —
140% квартального плану!

Випромінює сонце гарячий
блиск:
— Ей, братва, ми готові до
бою —
Вісім ударних годин роботи —
Вісім кроків в соціалізм!
4-V-1931 р.
Чернігів

Д М И Т Р О Г О Р Д І Є Н К О

С У Т И Ч К А
ДВА РОЗДІЛИ З РОМАНУ „ЗНА-
ВОЙОВНИКИ НА ДР“
I

ОДКЛАВШИ вбік врубу від
бійного молотка, Полу-
кайло вирішив оглянути
свій вибій, подивитися, як
працюють його хлопці, повіда-
тися як їм взагалі йдеться.

Адже він тут бригадир і мусить знати кожну дрібничку, що
так або так, але негативно впливає на роботу молодих вибій-
ників, заважає виконати норму запрягів. Більше того — його
дуже непокоїло кріплення на західньому крилі лави.

На початку зміни він сам обійшов вибої своєї ділянки, пильно
обдивлявся кріплення й помітив кілька похилих стояків, навіть
гірше: тих стояків було мало, а місцями ж покрівля зовсім не
міцна. Про це він зауважив вартовому кріпильникові — старому
бороданеві Сніцару, але той відповів, що стояків дуже й дуже
бракує, лісогони їх не приставляють, і, мовляв, — якнебудь обходь-
теся. Що було робити? Сказав хлопцям, щоб стереглися, не
спирались на стояки, а похилі поправили, міцніше попідбивали
під стягелі.

Вийшовши з вибою, бригадир, трохи стривожений власними
думками, скорою ходою подався через усю лаву на східне кри-
ло, освічуючи собі дорогу жовтавим світляком „Вольфа“. Там
він натрапив на Овсія Горобчика, що, впершись лівим коліном
у ґрунт, а об праве — ліктем правої руки, кришив відбійним мо-
лотком товстий вугільний шар, аж піт йому тік струмками по
закіпченому обличчю. Стиснене повітря шуміло в шланзі, коло
руків'я, й чулось скажене цокання толока по голівці долота.
Полукайло підніс догори свого „Вольфа“ й уп'явся очима в
стояки. Дивився напружено й пильно і помітив, що дефекти в
кріпленні виправлено. Більше того: він помітив, що цей вибій
закріплено кострами й міцними ремонтниками.